

OPETTAJAN OHJE

AIHE: Kriittinen mediatarkastelu	LAITTEET JA MATERIAALIT: tietokone tai mobiililaitte
LUOKKA-ASTE: 8	SOVELLUS: tekstinkäsittelyohjelma (Word, Docs, Pages), selain
KALENTERIN KOHTA: 8	LYHYT KUVAUS: Tehtävässä kerrataan, mitä medialla ja journalismilla tarkoitetaan. Lisäksi opitaan ja kerrataan erilaisten mediatekstilajien piirteitä, sekä tutkitaan kriittisesti internetin sisältöä ja eri sivustojen tarkoitusperiä.
AIKATAULUEHDOTUS: 2-3 oppituntia	
OPPIAINEET: Äidinkieli ja kirjallisuus	

Digitaitokalenterin kohta 8

Harjoitellaan edelleen mediatekstien kriittistä tulkintaa.

Pedagogiset vinkit

Opettajan kannattaa antaa tehtävässä paljon aikaa vapaaseen internetin tutkimiseen. Oppilaiden on hyvä päästä näkemään, miltä erilaiset mediatekstilajit näyttävät ja mistä kaikkialta niitä löytyy (myös vale uutiset). Tehtävä soveltuu hyvin tehtäväksi parityönä. Opettajan ohjaava rooli on tärkeä, jotta oppilaiden internetin tutkiminen suuntautuu oikeisiin asioihin. Opettajan on syytä myös itse tarvittaessa selventää käsitteitä oppilaille, vaikka tehtävän tavoitteena on itsenäinen työskentely ja oppiminen.

Keskeiset käsitteet

MEDIA

Media tarkoittaa sekä viestintävälineitä että mediasisältöjä. Henkilökohtaisilla viestintävälineillä viestitään rajatun ihmisjoukon kanssa (esim. puhelin, sähköposti ja pikaviestipalvelut kuten WhatsApp). Joukkoviestintävälineet tavoittavat suuren yleisön ja ovat julkisia. Sisältöä tuottavat lähinnä median ammattilaiset esimerkiksi radioon, televisioon, erilaisiin sanoma- ja aikakauslehtiin sekä blogeihin. Mediasisältöjä ovat esimerkiksi tekstit, kuvat, videot, äänet, pelit, ohjelmat ja mainokset.

DISINFORMAATIO

Disinformaatio viittaa laajempaan ilmiöön, jossa tarkoitus on levittää tahallisesti harhaanjohtavaa tietoa. Disinformaation perustana voi olla kaupallinen tai poliittinen hyöty. Esimerkiksi valeuutinen on disinformaatiota. Valeuutiset voivat olla virallisen ja aidon tuntuksia, mutta ne ovat tarkoituksella vääristeltyjä. Usein valeuutisissa osa asioista on totta ja osa ei, koska näin on helpompi huijata vastaanottajaa.

MISINFORMAATIO

Misinformaatio tarkoittaa tahattomasti levitettyä harhaanjohtavaa tietoa. Tiedon jakaja itse pitää tietoa oikeana eikä hänen ole tarkoitus johtaa harhaan.

VALEUUTINEN

Valeuutinen on teksti tai viesti, joka on tehty harhautustarkoituksessa. Valeuutinen matkii ulkoisesti journalismia, mutta ei ole sitä. Valeuutisia välitetään perinteisten viestinten tai sosiaalisen median kautta.

Työskentelyohjeet

Aluksi määritellään käsitteet.

KÄSITTEITÄ 1 - Media

Medialla tarkoitetaan tässä materiaalisissa joukkoviestintävälineitä, kuten televisio, radio, sanomalehdet, verkkosivustot ja sosiaalinen media. Näitä käytetään tiedon, viihteen ja mielipiteiden levittämiseen laajalle yleisölle. Mediasisällöt vaikuttavat ihmisten käsityksiin ja asenteisiin.

KÄSITTEITÄ 2 - Journalismi

Journalismi on faktoihin perustuvaa, ammattilaisten tekemää tiedonvälitystä

Journalismi ≠ media, some, mainonta tai propaganda

Journalismi

Journalismin tärkeitä piirteitä:

- faktoihin pohjautuminen
- riippumattomuus
- eettisyys
- ammattimaisuus

Tukimateriaaleista löytyy seuraavia tehtäviä varten tehtäväpohja, jonka opettaja voi jakaa oppilaille digitaalisessa oppimisympäristössä (esim. Teams tai Classroom).

Tehtävä 1: Mediatekstien pieni sanakirja

Laadi parin kanssa "Mediatekstien pieni sanakirja".
Etsi tietoa internetistä. Älä kopioi suoraan!
Määrittele seuraavat mediatekstilajit mahdollisimman tarkasti omin sanoin.

- a) pääkirjoitus
- b) kolumni
- c) yleisönosastokirjoitus tai mielipidekirjoitus
- d) vastine
- e) arvostelu
- f) uutinen
- g) reportaasi
- h) artikkeli

Mitkä tekstilajit ovat mielestäsi journalismia ja miksi?
Etsi esimerkki kolmesta edellä mainitusta tekstilajista.
Merkitse lähteet.

Ensimmäisessä tehtävässä oppilaat täyttävät pareittain mediatekstilajien pienen sanakirjan. Oppilaat selvittävät internetin avulla, mitä erilaiset tekstilajit tarkoittavat (esim. artikkeli, kolumni, reportaasi jne.).

Ennen toista tehtävää määritellään valemediaan liittyviä käsitteitä.

KÄSITTEITÄ 3

– Kriittisen median käyttäjän käsitteitä

- MISINFORMAATIO**
Tahattomasti levitettyä harhaanjohtavaa tietoa
- DISINFORMAATIO**
Tahallisesti levitettyä harhaanjohtavaa tietoa
- VALEUUTISET**
Uutisia, joihin liittyy disinformaatiota

Vääristelyn tapoja

FAKTA,

- jonka toinen puoli jätetään kertomatta
- joka irrotetaan asiayhteydestään
- jonka seassa on fiktiota

FIKTIO,

- joka esitetään faktana
- joka käyttää faktan tuntomerkkejä (esim. mainos, joka näyttää tositarinalta)

Tehtävä 2: Kriittinen mediatutkimus

1. TUTKI VALEMEDIAA

- Etsi netistä sivusto, jonka sisältö on mielestäsi valemediaa tai totuudeltaan kyseenalaista.
- Tarkista tiedot: Selvitä, ovatko jutun tiedot totta ja luotettavia.
- Pohdi:
 - Voiko sisältöön luottaa?
 - Miten valemedia tavoittelee luotettavuutta?
 - Näyttävätkö sisällöt aidoilta?

2. TUTKI LUOTETTAVAA UUTISSIVUSTOA:

- Avaa uutinen luotettavana pidetyltä valtakunnalliselta uutissivustolta (esim. yle.fi, hs.fi).
- Vertaile uutista ja aiemmin etsimääsi valeuutista keskenään.
 - Mitä yhteistä niillä on ulkonäöllisesti? Entä eroavaisuuksia?
 - Mitä yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia on kielessä ja sanavalinnoissa?

Toisessa tehtävässä oppilaat tutkivat opettajan antaman ohjeen mukaan erilaisia internetsivustoja ja niiden mediasisältöjä.